

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Іванець І.О.

студентка,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ЦІННІСТЬ

Частина 1 статті 8 Конституції України [4] зазначає, що в Україні визначається і діє принцип верховенства права. Саме після ухвалення Конституції України 1996 року, принципу верховенства права, стало все більше приділятися уваги. Тому, верховенство права вважається як найвища соціальна цінність, яка має пріоритет перед законом та орієнтиром для суспільства. Власне цей принцип передбачає рівність та однакову відповідальність фізичних і юридичних осіб, державних органів влади, що ніхто не є вище закону, не може бути засудженим, крім як за порушення закону, та буде відповідно покараним до порядку встановленому законом.

Верховенство права досліджували протягом багатьох століть велике коло вчених-правників, філософів світу та України, а саме С. Головатий, С. Гусарев, О. Зайчук, М. Козюбра, Дж. Локк, О. Петришин, Ш. Монтеск'є, П. Рабінович, Ж.-Ж. Руссо, О. Скакун, Н. Оніщенко, Ю. Шемшученко та інші.

Враховуючи те, що цінністю є явища об'єктивного світу (матеріальні та духовні), які мають значення для суб'єкта при здійсненні ним життєвого вибору [3, с. 10], ми спробуємо визначити значимість верховенства права для ефективного функціонування сучасної держави та її правової системи.

Варто зазначити, що поняття «верховенство права» («Rule of Law») сукупно з поняттями «демократія» та «права людини» – це три підвалини, на яких була заснована Рада Європи. У подальшому це поняття знайшло своє схвалення у преамбулі Європейської Конвенції з прав людини [2, с. 169].

Ідея верховенства права, забезпечення прав і свобод людини була актуальною на будь-яких етапах розвитку держави. Ще при прийнятті 5 (16) квітня 1710 року Конституції Пилипа Орлика, яка містила статті щодо захисту недоторканності вільностей, відновлення «всіх природних прав та рівності» [8, с. 14].

Основний Закон не дає чіткого визначення цьому принципу. Натомість Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 № 15-рп/2004 містить таке тлумачення [1, с. 93]: «Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» [6].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про судоустрій статус суддів», встановлено, що суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [5].

Принцип верховенство права, – як вважає В. Б. Авер'янова, – «слід доктринально тлумачити як поєднання вимог, що забезпечують: по-перше, підпорядкування діяльності всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини; по-друге, пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави. Таким чином, даний принцип за своїм змістом аж ніяк не ототожнюється з більш відомим принципом «верховенства закону», котрий за традицією юридичного позитивізму означає пріоритетність законів перед іншими формами нормативно-правового регулювання суспільних відносин» [7, с. 22].

На даний час існує безліч написаної літератури про верховенство права, які надають нам величезну кількість різних, розбіжних та суперечливих поглядів, адже, звичайно, що кожний науковець

розмірковує це по різному, зі своєї точки зору. Наприклад, одні досвідчені вчені вважають, що це парадокс і цей принцип потребує визначеності і засуджує неоднозначність у праві, а інші – навпаки. Отже, кожний знавець у свої справі чи просто звичайна людина з суспільна робить для себе свої висновки, щодо даної теми.

Проаналізувавши вище зазначене, на мою думку, можна дійти такого висновку, що верховенство права безумовно є цінністю для держави та суспільства, адже цей принцип передбачає законність, засновану на визнанні та прийнятті найвищої цінності людини, передбачає рівність прав і свобод перед суспільством, цим принципом повинні керуватися законодавча та виконавча влада при прийнятті нормативно-правових і індивідуальних актів та вчинення дій. Також, верховенство права стало все більш важливою складовою міжнародно-правових актів, цей принцип став частіше фіксуватися у законах та конституціях світу.

Список використаних джерел:

1. Волченко А. Верховенство права. *Політична енциклопедія* / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 808.
2. Європейська комісія «За демократією через право». *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.
3. Качур В.О. Категорія «цінність» у теорії правової культури: до визначення поняття. *Право. Людина. Довкілля: науково-практичний журнал*. 2020. № 11(1). С. 6–12.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Дата оновлення: 20.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 21.06.2020).
6. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15- рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення: 21.06.2020).
7. Проблеми реалізації верховенства права при застосуванні особливих форм та режимів кримінального провадження: монографія / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, академіка Академії політичних наук України В. М. Тертишника. Дніпро, 2018. 358 с.
8. Тертишник В.М. Верховенство права та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2009. 404 с.